

the special role of the cognitive space of a choice and the role of the imagination process, providing functional information uncertainty analysis, as well as the analysis and synthesis of the conditions of the decision making. The individual properties that give effect to the realization of the regulatory function are selected. First of all, there are rationality, risk appetite, impulsiveness, creativity and intuition. The results of the analysis on the correlation between the individual psychological characteristics of the risk appetite and the decision making parameters demonstrate their considerable diversity and require more in-depth study and further theoretical realization.

Keywords: personal characteristics, judgment, decision making, uncertainty, psychological process of choice regulation, readiness to take risks.

Подано до редакції 05.08.14

УДК: 159.923

С. В. Ситнік

ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОЗНАКИ МІЖСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

У статті подані результати теоретичного дослідження щодо з'ясування характеристики та специфічних і загальних ознак міжособистісної взаємодії. Зокрема, показано, що всі складові міжособистісної взаємодії характеризуються взаємністю і обіймають такі явища як взаєморозуміння, взаємовплив, взаємопізнання, взаємовідношення, сумісність та спрацьованість.

Ключові слова: міжособистісна взаємодія, ознаки взаємодії, взаємовідношення, взаємовплив, взаємопізнання.

Постановка проблеми і аналіз сучасних досліджень. Актуальність проблеми міжособистісної взаємодії зумовлена суттєвими факторами як теоретичного, так і практичного характеру. Знання характеристик, ознак міжособистісної взаємодії є суттєвою умовою вирішення соціально-психологічних задач в різних сферах суспільства. До їх числа можна віднести такі, як розробка засобів вдосконалення психологічного клімату у трудовому колективі, оптимізація методів керівництва колективом, виявлення факторів, що впливають на гармонізацію родинних стосунків та ін.

Проблема міжособистісної взаємодії представлена в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних психологів. Зокрема, розглядалися такі питання, як природа міжособистісної взаємодії (М. М. Обозов, 1979), провідні механізми міжособистісної взаємодії (Р. Л. Кричевський, 1983), типи, стилі та стратегії міжособистісної взаємодії (Г. М. Андрєєва, 1996; О. Г. Ковальов, 1987), структура міжособистісної взаємодії (В. Г. Крисько, 1998; Б. Ф. Паригін, 1971) та ін. Під час дослідження взаємодії фахівці розглядали співвідношення взаємодії, спілкування, сумісну діяльність та комунікацію (Г. М. Андрєєва, 1996; М. М. Обозов, 1979; В. М. Панфьоров, 1983); взаємодію як форму активності суб'єкта (Б. Ф. Ломов, 1984); взаємодію як умову сумісної діяльності; (А. Л. Журавльов, 1999); фактори, що спричиняють взаємодію (Ю. Л. Ханін, 1986), взаємодію у контексті часу та простору (Я. Щепанський, 1969).

Широкий спектр досліджень близьких за змістом понять, таких як міжособистісна взаємодія, спілкування, сумісна діяльність, комунікація потребує виділення загальних та специфічних ознак цих явищ. У зв'язку з цим, **метою** нашого дослідження виступає характеристика

міжособистісної взаємодії, з'ясування специфічних та загальних її ознак.

Завдання дослідження: 1) проаналізувати спеціальну літературу з досліджуваної проблеми; 2) з'ясувати характеристику міжособистісної взаємодії та визначити її ознаки.

Виклад результатів дослідження. Під час вирішення першого завдання дослідження було показано, що питання міжособистісної взаємодії розглядається вченими в контексті різних теорій. За «точку відліку» у дослідженнях береться поняття взаємодії, яке виникло поза психологічною проблематикою. При цьому психологічні феномени і закономірності вивчаються як психологічно детерміновані відхилення від цього раціонально постульованого ідеалу. Основним завданням психологічної теорії взаємодії виступає з'ясування, як вона перебігає в реальності, а не як повинно це відбуватися. В подальшому проблематика досліджень взаємодії значно розширюється. А саме пояснення розходжень нормативного і дескриптивного змісту в процесі взаємодії стає головною задачею сучасного етапу розвитку проблеми взаємодії. У теперішній час до центральних проблем взаємодії відноситься проблема факторів її успішності в умовах сумісної діяльності.

Розрізняють взаємодію соціальну. З позиції символічного інтеракціонізму Г. Дуб визначає соціальну взаємодію як базовий процес, у якому двоє або більше людей використовують мову і жестикуляцію для того, щоб впливати на думки, очікування і поведінку один одного. Я. Щепанський вважає, що соціальна взаємодія – це систематичне, стійке виконання дій, спрямованих на те, щоб викликати зворотну реакцію від партнера.

Вивчав соціальну взаємодію П. О. Сорокін, який викремлював при цьому наступні ознаки цього процесу:

предметність, зовнішня вираженість, ситуативність, суб'єктивність намірів учасників. При цьому предметність взаємодії вказує на те, що вона має мету або причину, які є зовнішніми для особистостей, що взаємодіють. Зовнішнє вираження взаємодії полягає у доступності для спостереження. Ця ознака обумовлена тим, що взаємодія завжди передбачає обмін символами, знаками, які розшифровується протилежною стороною. Така ознака як ситуативність вказує на те, що вона зазвичай прив'язана до конкретної ситуації, до умов перебігу, наприклад, зустріч друзів або складання іспитів та ін. Щодо ознаки "суб'єктивні наміри учасників", то вона відбиває особливості мотиваційної сфери учасників взаємодії. Крім того, в дослідженнях П. Сорокіна підкреслюється різниця між взаємодією, комунікацією та спілкуванням. Так, автор зазначає, що взаємодія – це процес впливу людей і груп один на одного, в якому кожна дія обумовлена як попередньою дією, так і очікуваним результатом з боку іншого. Будь-яка взаємодія передбачає щонайменше двох учасників – інтерактантів. Отже, взаємодія являє собою різновид дії, відмінною рисою якої є спрямованість на іншу людину.

Якщо співставити визначення соціальної та міжособистісної взаємодії, то на рівні смислу вони фактично тотожні. Будь-яка міжособистісна взаємодія є соціальною. Будь-яка соціальна взаємодія реалізується через міжособистісну.

На думку Г. М. Андреевої, взаємодія розглядається як сторона процесу спілкування, водночас, Б. Ф. Ломов підкреслює, що взаємодія є функцією спілкування. В цілому, психологи, вивчаючи співвідношення понять "взаємодія" і "спілкування", дотримуються певних позицій. Спілкування і взаємодія можуть ототожнюватися, при цьому головною ознакою є обмін інформацією. Спілкування і взаємодія можуть розглядатися як форма і зміст одного процесу. Крім того, комунікація і взаємодія розглядаються як взаємопов'язані, але різні сторони спілкування [1].

Досліджуючи роль взаємодії в процесі спілкування, Г. М. Андреева зазначає, що спілкування виникає в процесі взаємодії у зв'язку з необхідністю передачі інформації. Визначаючи сутність взаємодії, автор відмічає наявність взаємовпливу суб'єктів в процесі спілкування. Це вказує на те, що в спілкуванні присутні вплив та зміна поведінки людей [1]. На думку В. В. Знакова, спілкування є такою формою взаємодії суб'єктів, яка мотивується їх намаганням виявити психологічні якості один одного, в результаті чого формуються міжособистісні відносини між ними.

Поняття взаємодії застосовується, по-перше, для характеристики дійсних реальних контактів людей під час сумісної діяльності; по-друге, для опису взаємних впливів один на одного під час сумісної діяльності або в процесі соціальної активності. Під час взаємодії особистість впливає на мотиви, цілі, прийняття рішень, на виконання і контроль дій, тобто на всі складові діяльності свого партнера. Отже, вчені, які ототожнюють взаємодію і спілкуван-

ня, зазначають, що спілкування не існує без впливу та регуляції, водночас, взаємодія – без спілкування.

Аналіз та узагальнення спеціальної літератури показав, що всі складові міжособистісної взаємодії характеризуються взаємністю. Міжособистісна взаємодія обіймає взаєморозуміння, взаємовплив, взаємодію, взаємовідношення, міжособистісне спілкування та інтегративні феномени сумісності та спрацьованості.

Обов'язковою стороною взаємодії, на думку О. О. Бодальова, є міжособистісне взаєморозуміння. Воно стає найбільш адекватним в умовах сприяння – протидії в сумісній діяльності. О. М. Леонтьєв відмічає, що взаємодія несе на собі відбиток основних соціальних установок особистості, тобто деяких інваріантів "особистісних смислів", які забезпечують певний стан готовності до однозначної реакції, оцінки себе і партнера, задають тон, який складається під час взаємодії.

У дослідженнях А. Л. Журавльова взаємодія пов'язується із сумісною діяльністю. Зокрема, автор визначає, що взаємодія виступає як інтегруючий фактор для виникнення і розвитку сумісної діяльності. При цьому сумісна діяльність являє собою сукупність групових процесів, головною ознакою якої є предметно спрямована взаємодія її учасників (А. Л. Журавльов, 1999). У праці Р. С. Немова стверджується, що взаємодія є головною ознакою сумісної діяльності. При цьому під взаємодією автор розуміє таку систему дій учасників діяльності, коли дії одної особи чи групи осіб обумовлюють певні дії інших осіб, а дії останніх, у свою чергу, викликають певні дії перших осіб.

Загальним для багатьох сучасних досліджень є виділення в процесі взаємодії окремих дій, виявлення «хто до кого», фіксація часу та тривалість дій. На думку А. В. Сидоренкова, під час вивчення взаємодії виникають труднощі, пов'язані з аналізом типів і засобів взаємодії, змістовних характеристик взаємодії, зв'язків між суб'єктами взаємодії, ролі дій у групових процесах. Крім того, взаємодія має ряд характерних особливостей [3, с. 215]: інструментальність – виникнення взаємодії визначається певною задачею; ситуативність – особливості перебігу взаємодії визначаються конкретними умовами, в яких знаходяться суб'єкти; інфлюативність – взаємодія передбачає впливи одного суб'єкта на іншого; многопрофільність – взаємодія використовується для вирішення різних задач; презентованість – будь-яка взаємодія доступна зовнішньому спостереженню і фіксації; визначеність – взаємодія має ознаки, за якими суб'єкти можуть розпізнавати характер дій, спрямованих один на одного.

Отже, в теперішній час актуальною задачею є створення адекватної моделі, в якій були б представлені структурні і процесуальні характеристики взаємодії.

У дослідженнях Ю. Л. Ханіна показано, що взаємодія спонукається індивідуальними, груповими та суспільними потребами життєдіяльності. Взаємодія виникає, розгортається і змінюється під впливом діяльності, яка до того ж обумовлює і дію інших факторів, а саме: соціально-психологічних і особистісних.

Складові, які характеризують взаємодію як процес, визначив Б. Ф. Паригін. До них відноситься сукупна кооперативна діяльність, інформаційні зв'язки, взаємовплив, взаємовідношення і взаєморозуміння.

М. М. Обозов приділяє увагу вивченню загальних закономірностей міжособистісної взаємодії. Він вважає, що взаємодія організується і здійснюється на основі дій двох основних законів: закону взаємної валентності стосунків і закону соціально-психологічної доцільності. Перший полягає у відповідності модальностей відношень партнерів один до одного. Другий передбачає свідомість, довільність і необхідність будь-якого акту взаємодії [2].

У дослідженнях М. М. Обозова розглядається міжособистісна взаємодія, яка виступає в єдності когнітивних, афективних і поведінкових процесів. Автор також зазначає, що в основі процесів міжособистісної взаємодії лежать механізми наслідування, конформності, навіювання, ідентифікації. Інші автори виділяють ще і такі механізми, як рефлексія, емпатія, каузальна атрибуція (Г. М. Андрєєва, Г. Келлі, В. Г. Крисько, Ф. Хайдер, та ін.). Змісту механізмів взаємодії приділяє увагу в своїх дослідженнях В. Н. Куніцина. У якості механізмів взаємодії, на думку автора, виступають взаєморозуміння, координація і узгодженість. Також В. Н. Куніцина визначає, що міжособистісна взаємодія є постійним процесом регулювання відповідності між інтересами учасників і спільноти, що формується. Щодо провідного механізму в міжособистісній взаємодії, то, на думку Р. Л. Кричевського (1983), таким є ціннісний обмін між суб'єктами (статусами, мотивами, установами) під час реалізації задач конкретної діяльності.

З точки зору В. М. Панфьорова, взаємодія має дві сторони: інформаційно-комунікативна діяльність і психологічна діяльність. У першому випадку передбачається взаємозв'язок і взаємопрояв, в іншому – взаємопізнання, взаємовідношення та взаємовплив.

Серед закордонних психологів заслуговує на увагу позиція Н. Хейза стосовно змістовної сторони взаємодії, яку автор визначає через такі поняття, як контекст соціальної взаємодії, розмови і комунікація, взаємодія з іншими, міжособистісне сприйняття, атракція і відношення, атитюди, конфлікти і кооперація. Дещо подібною є позиція М. Аргайла, який у взаємодії виділяє вербальну і невербальну комунікацію, контакт очима, сприйняття інших, діадні відношення та соціальні навички.

Щодо схем взаємодії, то найбільш відомими є схеми з такими компонентами: практичний, афективний, гностичний (О. О. Бодальов); регулятивний, афективний, інформаційний (Б. Ф. Ломов); інформаційний, організаційний, перцептивний (В. Г. Крисько, І. Д. Куліков).

Дослідники виокремлюють типи міжособистісної взаємодії. Зокрема, виділяють такі типи, як асиміляція, притосування, змагання та конфлікт (Р. Парк, 1926); співробітництво, змагання та конфлікт (Д. Кац, Р. Шенк, 1938); співробітництво, дистанція, конфлікт (Т. Іолов, Д. Градєв, 1990). Найбільш узагальнюючими типами міжособистісної взаємодії є кооперативний та конкурентний. Так, коопера-

тивна взаємодія передбачає координацію сил учасників, тобто впорядкування, комбінування, підсумовування цих сил. У межах такого типу часто спостерігаються такі феномени, як взаєморозуміння, згуртованість, злагодженість, спрацьованість, сумісна діяльність, розвиток взаємовідношень. Щодо конкурентного типу міжособистісної взаємодії, то його часто розглядають як змагання (ігрове суперництво) чи конфлікт. На думку Д. Каца і Р. Шенка, змагання – це конфлікт згідно з правилами, тобто обмежений конфлікт. У роботі А. В. Сидоренко стверджується, що конфлікт, на відміну від конкуренції і кооперації, є одночасно взаємодією і взаємовідношенням.

В основі типів взаємодії лежить певне сполучення тих чи інших способів взаємодії [3]. До основних способів взаємодії суб'єктів відносяться такі: сприяння, тобто суб'єкт підтримує наміри і дії іншого суб'єкта; протидія – суб'єкт перешкоджає досягненню іншого суб'єкта; бездіяльність – виявляється як пасивність у взаємодії з іншими; ухилення від взаємодії – уникнення взаємодії, це може не зачіпати або навпаки ущемляти інтереси інших, в залежності від того, чи перетинаються інтереси суб'єктів.

При вивченні міжособистісної взаємодії розрізняють її стилі в залежності від позиціонування суб'єктів, демонстрації їх відношень та виявлення емоцій відносно партнерів взаємодії. У зарубіжній соціальній психології використовується тривимірний модель, яка складається з наступних біполярних конструктів (U. Becker-beck, 2001; M. Лог, 1990): 1) домінантність – підпорядкованість (перевага-підпорядкованість, паритетність – нерівність); 2) доброзичливість – непривітність (позитивність-негативність); 3) стриманість – експресивність.

У дослідженнях Р. Адлера (1983) виділяються характеристики ефективної міжособистісної взаємодії: здатність чітко виражати свої думки та розкривати особисту інформацію про себе, подібні з реципієнтом риси; спроможність пристосовуватися, змінювати свою поведінку у відповідності з поведінкою партнера; спрямованість (фіксація) на партнера, здатність отримати інформацію.

У психологічному словнику під редакцією А. В. Петровського та М. Г. Ярошевського поняття "міжособистісна взаємодія" визначається як реально функціонуючий зв'язок суб'єктів, які мають свідомість та цілеспрямовану активність, яка характеризується їх взаємною залежністю. В цілому поняття «міжособистісна взаємодія» розкривається через такі поняття, як «взаєморозуміння», «взаємодопомога», «співпереживання», «взаємовплив». Спираючись на цей матеріал, можна виділити такі ознаки міжособистісної взаємодії: реально функціонуючий зв'язок суб'єктів, їх взаємозалежність, наявність взаєморозуміння, взаємодопомоги, співпереживання, взаємовплив.

Критерії міжособистісної взаємодії, які дозволяють диференціювати міжособистісну взаємодію від міжгрупової і масової взаємодії та визначити межу цієї взаємодії, що відділяє особистісно-орієнтовану взаємодію від соціально-орієнтованої, вивчала Є. І. Головаха. У зв'язку з цим, автор відмічав, що взаємодія є міжособистісною за наступних умов:

- у ній приймає участь кілька людей;
- це безпосередня взаємодія та його учасники знаходяться в просторовій близькості, мають можливість бачити один одного, легко здійснюють зворотній зв'язок;
- це особистісно-орієнтована взаємодія, яка передбачає визнання незамінності, унікальності партнерів, особливості їх емоційного стану, самооцінки, особистісних характеристик (Є. І. Головаха, 1979).

Усвідомленню ознак міжособистісної взаємодії сприяє вивчення психологічних механізмів цієї взаємодії. Виокремлюється два види таких механізмів: мотиваційні та когнітивно-регулятивні. Мотиваційні – спрямовані на узгодження цілей та інтересів учасників міжособистісної взаємодії. Когнітивно-регулятивні механізми охоплюють переконання, навіювання і конформізм, ідентифікацію, рефлексію, каузальну атрибуцію, компенсацію дій, наслідування, атракцію, емпатію, поляризацію, віддзеркалювання.

Розглядаючи більш детально когнітивно-регулятивні механізми, зазначимо, що переконання являє собою вплив на свідомість особистості через звертання до її власного критичного судження. Для переконання має значення аргументація й логічність переконуючих впливів. Навіювання реалізується за допомогою мовних засобів впливу на партнера спілкування. При цьому часто спостерігається зниження критичності під час сприйняття одержуваної інформації, ослаблення активного її розуміння, розгорнутого логічного аналізу (В. М. М'ясищев, Б. Д. Паригін, Ю. Г. Сулімов, Ю. А. Шерковін). Конформізм є підпорядкуванням особистості судженню іншого, реалізоване в результаті певного тиску на неї. Конформізм, на відміну від конформності, що розуміється як психологічна характеристика індивіда або групи, є механізмом міжособистісної взаємодії.

Серед перцептивних механізмів міжособистісної взаємодії виділяються ідентифікація, рефлексія, каузальна атрибуція, де ідентифікація – це такий спосіб пізнання іншого, за якого людина наче встає на місце іншого. Внутрішній світ іншого пізнається, виходячи з його точки зору, тобто відбувається уподібнення себе іншому (Г. М. Андреева, О. О. Бодальов, І. С. Кон, Б. Ф. Поршнев). Рефлексія – це усвідомлення учасником спілкування того, як він сприймається його партнером (К. Є. Данілін, Ю. С. Крижановська, М. Форверг, Дж. Холмс). Каузальна атрибуція – це інтерпретація суб'єктом міжособистісного сприйняття причин і мотивів поведінки інших людей.

До механізмів міжособистісної взаємодії на поведінковому рівні відносяться компенсація дій та наслідування. За своїм змістом компенсація дій являє собою обопільне прагнення учасників взаємодії компенсувати ту дію, що була розпочата партнером стосовно нього. У результаті дії цього механізму розвивається як кооперативна, так і конкурентна взаємодія. У випадку, коли баланс (послуг і збитку) порушений, то одна зі сторін цієї взаємодії прагне відновити його, компенсувати дію, що розпочата стосовно неї. Наслідування відбувається стосовно якого-небудь прикладу або зразку в різних поведінкових проявах і роз-

глядається як додатковий механізм, тому що воно зв'язано більше із впливом, ніж із взаємовпливом (А. І. Шипілов., 2000).

До емоційної сторони міжособистісної взаємодії відноситься, по-перше, атракція, що є проявом стійкого позитивного почуття до іншого; по-друге, емпатія, тобто емоційне співпереживання іншому; по-третє, поляризація, яка розглядається як механізм емоційної взаємодії, що передбачає посилення полярних за модальністю емоцій, зворотних емоційному стану опонента; по-четверте, віддзеркалювання як процес обміну одномодальними емоційними реакціями, відображення у собі емоційного стану іншого, що спостерігається в суперечливих ситуаціях, особливо під час їхньої ескалації (А. І. Шипілов., 2000).

Аналіз та узагальнення доступної для нас спеціальної літератури з питань характеристики міжособистісної взаємодії дозволили виокремити загальні та специфічні ознаки цього явища. Специфічні ознаки притаманні тільки міжособистісній взаємодії, загальні ознаки мають місце, крім взаємодії, в інших споріднених із взаємодією явищах.

До переліку специфічних ознак відносяться наступні: реалізація можливостей суб'єктів у взаємодії; взаємобагачення, яке супроводжує реалізацію можливостей суб'єктів (набуває досвіду, знання, встановлює міжособистісні відношення); зміни особистісних особливостей під впливом цієї взаємодії (рис характеру, мотивації, здібностей, установок, ціннісних орієнтацій, ідеалів, світогляду, комунікативних вмінь, навичок); взаємовплив; намагання виявити специфічні якості один одного; взаємність; взаєморозуміння; взаємовідношення; взаємодопомога, взаємозв'язок; взаємопізнання; дії одної особи обумовлюють дії іншої особи і навпаки; сумісність; кооперативна діяльність; ціннісний обмін між суб'єктами (статусами, мотивами, установками, символами, знаками).

До загальних ознак міжособистісної взаємодії відносяться такі: предметність, ситуативність, суб'єктивні наміри учасників; контакти людей; соціальні установки; атитюди; вербальна та невербальна комунікація. До загальних ознак міжособистісної взаємодії відносяться наступні параметри: предметність, ситуативність, суб'єктивні наміри учасників; контакти людей; соціальні установки; атитюди; вербальна та невербальна комунікація, сторона процесу спілкування; функція спілкування; інструментальність (взаємодія визначається задачею); презентованість (взаємодія доступна зовнішньому спостереженню); сумісність; кооперативна діяльність. Взаємодія як складне явище обіймає такі компоненти: практичний, гностичний, регулятивний, афективний, інформаційний, організаційний, перцептивний. Взаємодія виявляється в таких типах: асиміляція, пристосування, змагання, конфлікт, співробітництво.

Ознаки міжособистісної взаємодії розподіляються також в залежності від таких компонентів психічної діяльності, як мотиваційний і когнітивно-регуляційний. Так, до першого відноситься вплив на мотиви, цілі; ціннісний обмін між суб'єктами (статусами, мотивами, установка-

ми, символами, знаками); атитюди. До когнітивно-регуляційного компоненту міжособистісної взаємодії відноситься обмін інформацією; прийняття рішення; виконання і контроль дій; взаєморозуміння; взаємовплив; взаємовідношення; взаємопізнання; взаємопрояв; взаємодопомога.

Проведення теоретичного дослідження дозволило зробити наступні **висновки**:

1. З'ясовано, що поняття «взаємодія» застосовується, по-перше, для характеристики дійсних реальних контактів людей під час сумісної діяльності; по-друге, для опису взаємних впливів один на одного під час сумісної діяльності або в процесі соціальної активності.

2. Визначено, що всі складові міжособистісної взаємодії характеризуються взаємністю. У зв'язку з цим, міжособистісна взаємодія обіймає взаєморозуміння, взаємовплив, взаємодію, взаємовідношення, міжособистісне спілкування та інтегративні феномени сумісності та спрацьованості.

3. Показано, що до характерних особливостей міжособистісної взаємодії відносяться наступні: інструментальність, ситуативність, інфлюативність, многопрофільність, презентованість.

4. Досліджено, що до складових, які характеризують взаємодію як процес, відносяться сукупна, кооперативна діяльність, інформаційні зв'язки, взаємовплив, взаємовідношення і взаєморозуміння.

5. Визначено характеристики ефективної міжособистісної взаємодії, а саме: здатність чітко виражати свої думки та розкривати особисту інформацію про себе; спро-

можність пристосовуватися, змінювати свою поведінку у відповідності з поведінкою партнера; спрямованість на партнера, здатність отримати інформацію.

6. З'ясовано, що в основі процесів міжособистісної взаємодії лежать механізми наслідування, конформності, навіювання, ідентифікації, рефлексії, емпатії, каузальної атрибуції.

7. Визначено, що до специфічних ознак міжособистісної взаємодії відноситься можливість взаємозбагачення, яке супроводжує реалізацію намірів суб'єктів; зміни особистісних особливостей під впливом цієї взаємодії; взаємовплив; намагання виявити специфічні якості один одного; взаємність; взаєморозуміння; взаємовідношення; взаємодопомога, взаємозв'язок; взаємопізнання; дії одної особи обумовлюють дії іншої особи і навпаки.

8. Показано, що до загальних ознак міжособистісної взаємодії відносяться наступні: предметність, ситуативність; вербальна та невербальна комунікація, сторона процесу спілкування; функція спілкування; інструментальність (взаємодія визначається задачею); презентованість (взаємодія доступна зовнішньому спостереженню); взаємодія як складне явище обіймає такі компоненти, як практичний, гностичний, регулятивний, афективний, інформаційний, організаційний, перцептивний; взаємодія виявляється в таких типах, як асиміляція, пристосування, змагання, конфлікт, співробітництво.

Перспективи подальших розвідок з цієї проблеми пов'язані з поглибленим вивченням психологічних детермінант міжособистісної взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева Г. М. Социальная психология / Г. М. Андреева. – М.: Аспект Пресс, 1996. – 376 с.
2. Обозов Н. Н. Психология межличностного взаимодействия: Дисс. ... докт. психол. наук: 19.00.05. / Н. Н. Обозов. – Л., 1979. – 380 с.
3. Сидоренков А. В. Социальная психология малых

групп / А. В. Сидоренков. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2012. – 381 с.

4. Шипилов А. И. Психологические основы взаимодействия офицеров в трудных межличностных ситуациях: Дисс. ... докт. психол. наук: 19.00.05 / А. И. Шипилов. – М., 2000. – 370 с.

REFERENCES

1. Andreeva, G.M. (1996). *Sotsialnaya psikhologiya [Social Psychology]*. Moscow: Aspekt Press [in Russian].
2. Obozov, N. N. (1979). *Psikhologiya mezhlchnostnogo vzaimodeystviya [Psychology of interpersonal interaction]*. *Doctor's thesis*. Leningrad [in Russian].
3. Sidorenkov, A. V. (2012). *Sotsialnaya psikhologiya malykh grupp [Social Psychology of Small Groups]*. Rostov-na-Donu: Feniks [in Russian].

4. Shipilov, A. I. (2000). *Psikhologicheskie osnovy vzaimodeystviya ofitserov v trudnykh mezhlchnostnykh situatsiyakh [Psychological fundamentals of officers' interaction in difficult interpersonal situations]*. *Doctor's thesis*. Moscow [in Russian].

С. В. Сытник

ХАРАКТЕРИСТИКА И ПРИЗНАКИ МЕЖЛИЧНОСТНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ

В статье представлены результаты теоретического исследования характеристик, специфических и общих признаков межличностного взаимодействия. В частности, показано, что составляющие межличностного взаимодействия характеризуются взаимностью и охватывают такие явления, как взаимопонимание, взаимовлияние, взаимопознание, взаимоотношения, совместимость и сработанность.

Ключевые слова: межличностное взаимодействие, признаки взаимодействия, взаимоотношения, взаимовлияние, взаимопознание.

S. V. Sytnik

CHARACTERISTICS AND ATTRIBUTES OF INTERPERSONAL INTERACTION

The paper presents the results of theoretical studies of the "interpersonal interaction" concept in the psychological essence. The article identifies the characteristics, the specificity and the general features of the interpersonal interaction. In particular, it was found that the term "interaction" is used, first, to describe the real people's contacts during a joint activity; second, to describe the people's mutual influence on each other during a joint activity or during social activities. It was determined that all the components of the interpersonal interaction are characterized by reciprocity. In this regard, the interpersonal interaction includes the understanding of the interplay, interaction, relationship, interpersonal communication and integrative compatibility phenomena. It's shown that the characteristics of interpersonal interactions include instrumental and situational ones. It was investigated that the components that characterize the interaction as a process are combined in a cooperative activity, information communication, mutual influence, relationship and understanding. The characteristics of the effective interpersonal interaction are: the ability to express people's thoughts clearly and disclose the personal information about themselves; the ability to adapt to change behavior according to the behavior of a partner; the focus on a partner's ability to obtain information, etc. It was also found that the imitation, conformity, suggestion, identification, reflection, empathy and causal attribution occur through a process of the interpersonal interaction mechanisms. It's determined that the specific features of the interpersonal interaction are: the possibility of cross-fertilization that accompanies the realization of intentions; the changes in personality characteristics influenced by this interaction; the attempts to identify the specific qualities of each other; the reciprocity; the understanding; the relationship; the mutual relationship; the mutual learning; the actions of one person being caused by another person and vice versa. It is shown that the general features of the interpersonal interaction are: the situational objectivity; the verbal and non-verbal communication as a part of the communication process; the function of communication; the instrumental (interaction defined) task; the presentation (the interaction available on an external monitor); the interaction as a complex phenomenon containing such components as practical, gnostic, regulatory, affective, informational, organizational, perceptual, etc. The interaction was found in such phenomena as: assimilation, adaptation, competition, conflict and cooperation.

Keywords: interpersonal interaction, signs of interaction, relationship, mutual interference, mutual learning.

Подано до редакції 30.07.14
